

NİĞDE FOLKLORUNDA ÇOCUK OYUNLARI

Child Games in Niğde Folklore

Dr. Nedim BAKIRCI*

ÖZET

İnsan hayatının ilk dönemini oluşturan çocukluk döneminde oynanan çocuk oyunları, günümüzde yok olmaya yüz tutmuştur. Çünkü çocuklar günümüzde kapalı evlerde arkadaştan yoksun, yalnız ve geleneksel çocuk oyunlarından uzak kalmaktadırlar. Bu makalede yer alan 28 çocuk oyunu yazıya aktarılarak bu oyunların gelecek nesillere ulaşması sağlanmıştır.

Anahtar Kelimeler

Çocuk, oyun, çocuk oyunu, aktarım.

ABSTRACT

Child games which are played during childhood, taking place in the first part of human life, are becoming extinct nowadays. That's because children today are closed inside of their houses without friends, being lonely, and far away from traditional child games. In this article, it is aimed to transfer the 28 child games to the next generations by placing them in a written article.

Key Words

Child, game, child games, transferring.

Oyun kelimesi Türkçede geniş anlamı olan bir kelimedir. Tabii oyun kelimesinin hangi anlamlara geldiğini geniş olarak vermek istemiyoruz ancak okuyucuya bir fikir vermesi açısından birkaç anlamını vererek yazımıza devam etmek istiyoruz.

Oyun, *Türkçe Sözlük*'te; vakit geçirmeye yarayan, belli kuralları olan eğlence, kumar, şaşkınlık uyandırıcı hüner, tiyatro ve sinemada sanatçının rolünü yorumlama biçimi, vb. anlamında kullanılmıştır (*Türkçe Sözlük* 1998: 1711). Ayrıca hile, düzen, dans anlamı da vardır (Boratav 1994: 232).

Çocuk oyunları, çocukların ve daha az ölçüde büyüklerin günlük geçim didinmelerinden ayırabildikleri boş zamanlarında herhangi bir üretim çabasını ya da başka çeşitten bir hizmeti zorunlu kılmadan, sadece eğlenme yolu ile dinlenmelerini sağlayan eylemlerdir (Boratav 1994: 232). Çocuk oyunlarını Boratav, oyun tasnifinde ilk sırada yer verir. Boratav'ın tasnifinin tamamını

vermeyip çocuk oyunları ile ilgili kısmı aşağıya alıyoruz:

I. Sadece çocuklara özgü oyunlar (A-C)

A. Büyüklerin küçükler için çıkardığı oyunlar.

B. Çocukların söz oyunları.

C. Takım hâlinde, danslı, türkülü ve basit taklit oyunları (Boratav 1994: 236).

İlk sırada yer alan madde büyüklerin çocukları eğlendirmek için ortaya koydukları oyunlardır. Burada büyükler, çocuklar için oynar. Büyük oyuncu, küçük seyircidir. Bu aynı zamanda "taklit oyunları"dır (Baran 1977: 129). Yani baba, anne, ağabey veya abla tarafından sergilenen oyunları daha sonra çocuk taklit ederek kendisi oynamaya başlar. Bu da çocuğun beden ve ruh gelişiminde oldukça yararlıdır.

İnsan hayatının ilk dönemini oluşturan çocukluk devrinde, çocuk ruh sağlığı "sevilmek ve oynamak" diye tanımlanabilir. Çocuklar çevrelerini oyun yoluyla tanıdıkları gibi gördüklerini

* Niğde Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Niğde
nedimbakirci@hotmail.com, nbakirci@nigde.edu.tr.

de oyunlarına aktarırlar (Üçer 1985/2: 119). Çocuk oyunlarının çocuğun beden gelişimini sağladığı, zekâyı geliştirdiği söylenebilir. Çocuk yalnız başına kalsa bile bulup buluşturur ve çeşitli oyunlar ortaya çıkarır. Tek başına değil de arkadaşlarıyla beraber ise işte o zaman asıl oyun çeşitleri ortaya çıkar. Bu oyunlar arkadaşlar arasında vazgeçilmez eğlenceleri oluşturur. Aynı yaştaki çocukların oyunlarında, eşlerin seçimi, arkadaşlıkların kurulması, küsüp barışılması, cıgızlık (mızıkçılık) yapanların oyundan çıkarılması ve oynatılmaması, paylaşmanın öğrenilmesi gibi alışkanlıkların yer alması onların toplumsal ilişkilere ilk adımlarını atmalarını da sağlar.

Günümüzde kapalı evlerde, arkadaştan yoksun çocukların çevreleriyle iç içe olamadıkları, yalnız ve geleneksel çocuk oyunlarından uzak kaldıklarını görmekteyiz. Bu yeni yaklaşımın çocuğun hem beden hem de ruhen gelişiminde birtakım sorunlara yol açtığını gözlemlemekteyiz. Ayrıca çocuğun oyun yaşının altı ile on altı olduğu bilimsel araştırmalarla tespit edilmiştir. Ancak biz çocuklarımızı oyun oynaması gereken çağlarda, tamamen gelecek kaygısıyla, âdeta okul ile dershane arasına sıkıştırıp hapsedmişiz. Böylece oyun çağındaki çocuklarımızı geleneksel çocuk oyunlarından mahrum etmişiz. Çocuğu bu zevkten mahrum etmeye hakkımız var mı?

Her yörenin kendine has çocuk oyunları olduğu gibi bütün bölgelerde ortak ancak isimleri farklı olan çocuk oyunları da vardır. Meselâ; Niğde'de Körebe oyunu Yozgat Darıca köyünde "Ebe-Vırrık", Isparta'da "Ebelebel", Çelep-Çatalca'da "Singitti"dir (Eren 1984/2: 17). Bir başka oyun ise Elâzığ'da "Halviç", Kayseri'de "Tominik", Niğde'de ise "Domino"dur. Niğde'de "Köy göçtü" oyunu Antalya'da "Tingildetmeç", Bodrum-Kazıklı köyünde "Ev göçtü"dür (Eren 1984/2: 17).

Niğde'den derlene çocuk oyunları içerisinde hemen hemen her bölgede bilinen oyunların yanında sadece bölgede

bilinen oyunlar da vardır. Bu oyunlar oynanırken ebe seçmede çeşitli sayışmaca tekerlemeleri söylenir. Bu söylenen tekerlemeler sonucunda ebe seçilir. Bu sayışmaca tekerlemelerine birkaç misâl vermek istiyoruz:

1. Portakalı soydum başucuma koydum, anne ben bir yalan uydurdum, duma duma dum, kırmızı mum, dedemin sakalına kondurdum.

2. Ma ma matik, kıllı patik, Ayşecik cık cık cık, Fatmacık cık cık cık, sen bu oyundan çık.

3. İğne battı, canımı yaktı, tom-bul kuş, arabaya koş, arabanın tekeri, İstanbul'un şekeri, hap hup, altın top, bundan başka oyun yok.

4. Ooo eveleme geveleme, karakuşu kovalama, karakuş miskin, gagası keskin, ne zaman geddin, yazın geldim, yazılsın çizilsin, bir tahtaya dizilsin, al çık bal çık, sana dedim sen çık.

5. Çık çıkalım çardağa, yön verelim ördeğe, ördek yemini yemeden, viyak viyak demeden, küstürdüm bastırdım, seni oyundan çıkardım.

6. Çan çan çikolata, hani bana limonata, limonata bitti, hanım kızı gitti, nereye gitti, İstanbul'a gitti, İstanbul'da ne yapacak, terlik papuç alacak, terlik papucu ne yapacak, Düğünde çingır mıngır giyecek...

7. Zıpır zıpır zıplama, kelebeği taşlama, kelebeğin kanadı, bal keleşin ilacı, keleş meleş nasılsın, kulübede pek hoşsun, kulübenin bacası, çeliktendir kapısı...

1. KÖY GÖÇDÜ

15-20 oyuncuyla açık alanda oynanır. Oyuncular iki gruba ayrılır. Grup seçimi tamamlandıktan sonra hangi grubun omuza bineceği belirlenir. Altta kalacak grup ikişer metre aralıklı daire şeklinde durur. Diğer grup bu oyuncuların omuzlarına biner. Binen grubun ebesi elindeki topu sağındaki arkadaşına atar, o tutup, sağdaki oyuncuya atar ve top sürekli sağ yandaki oyuncuya atılarak elden ele geçer. Oyunculardan biri topu

tutamayıp düşerse gruplar yer değiştirirler. Yani alttaki grup üste, üstekiler alta geçerler ve oyun bu şekilde sürer.

2. İSTOP

5-6 kişi ile oynanan bir oyundur. Sayışmaca sonucunda bir ebe seçilir. Oyuncuların her biri kendine ayrı bir isim seçer. Bu isimler renk isimleridir. Ebe ortada, diğer oyuncular onun çevresinde bir daire oluştururlar. Ebe topu havaya atıp bir renk söyler. O rengi seçen oyuncu topu tutmaya çalışır. İsmi söylenen oyuncu topu tutarsa topu o oyuncu havaya atar ve başka bir isim söyler. Eğer topu tutamazsa topu yerden alıp kaçan oyunculardan birine vurmaya çalışır. Vurulan oyuncu oyundan çıkar. Bir oyuncu kalıncaya kadar oyun bu şekilde devam eder.

3. TURA

8-10 oyuncu ile kapalı alanda oynanan "Tura" oyununda önce ebe seçilir. Ebe dışındaki oyuncular daire şeklinde (aralarında boşluk bırakmadan) omuzları birbirine değecek şekilde otururlar. Ayaklarını öne doğru uzatıp diz kapaklarını hafif kaldırırlar. Ebe ortada durur. Bir mendilin ucu düğümlenir. Oyunculardan biri elindeki "Tura" adı verilen mendili bacaklarının altından ebeye göstermeden yanındaki oyuncuya verir, o da yanındakine. Mendil hızla bacak altlarından elden ele geçerken ebe mendilin kimde olduğunu tahmin edip yakalamaya çalışır. Oyuncular mendili elden ele verirken ebenin adını söylerler. Oyuncular ara sıra ebe görmeden mendille ona vururlar. Ebe mendili hangi oyuncunun elinde yakalarsa o oyuncu, ebe ile yer değiştirir ve oyun aynı şekilde devam eder. Ebenin mendili yakalayabilmesi için pratik ve iyi takipçi olması gerekir.

4. ÖNDEN TURA

Oyun, 8-10 kişi kızılı erkekli oynanır. Bir kişi ebe seçilir. Ebe duvara ya da ağaca başını yaslayarak durur. Diğer oyuncular üç metre arkada yan yana sıralanırlar. Ebenin arkası dönükken oyuncular ebeye doğru hareket ederler.

Ebe "Önden Tura" dedikten sonra arkasına döner. Kimin adım attığını görürse o oyuncu oyundan çıkar. Bütün oyuncular oyundan çıkıncaya kadar oyun bu şekilde devam eder.

5. ALAY TURASI

Daha çok 15-18 yaş grubu arasındaki erkek çocuklar tarafından açık alanda oynanır. Meydanın orta yerine bir kazık çakılır. Sekiz on metre uzaklığındaki ipin bir ucu bu kazığa bağlanır. Oyuncular kendi aralarından bir bekçi seçerler. Bekçi kazığa bağlanan ipin ucundan tutar. Diğer oyuncular mendillerinin bir ucunu bağlayıp topuz yaparak bekçiye vurmaya çalışırlar. Bekçi de ipin ucunu bırakmadan mendille kendisine vurmaya gelen oyunculara ayağı ile vurmaya çalışır. Kime vurursa o oyuncu ebe olur ve oyun aynı şekilde devam eder.

6. AŞIK (BACAKALTI)

10-15 yaş grubu arasında oynandığı gibi yetişkinler arasında da oynanan bir oyundur. Yere, çapı 1,5 metre uzunluğunda bir daire çizilir. Her oyuncu dairenin tam ortasına çizilen düz çizginin üzerine önceden belirlenen sayıda aşık dizer. Dairenin bir iki metre uzağına da kale olarak düz bir çizgi çizilir. Oyuncular öncelik sırasını belirleyebilmek için dizdikleri aşıkların yanından kaleye ellerindeki sakayı atarlar. Çizgiye en yakın atan birinci, diğerleri de atış durumlarına göre ikinci üçüncü sırayı alırlar. İlk sırayı alan oyuncu elindeki saka ile dizili aşıkları vurarak dairenin dışına çıkarmaya çalışır. Vuramazsa sırayla diğer oyuncular atışlarını yaparlar. Ortadaki aşıklardan birisi çizginin dışına çıkartılır veya yıkılırsa ondan sonraki atışlar dairenin çizgisinden yapılır. Bir vurmada dairenin içindeki aşıklardan birisini daire dışına çıkartan oyuncu sakasının bulunduğu yerden tekrar atış yapma hakkını kazanır. Bu hakkı, daire dışına aşık çıkarmadığı zaman ölür, sıra diğer oyuncuya geçer. Dairenin içindeki aşıklar bitince oyun yeniden başlar. En çok aşık alan oyuncu oyunu kazanmış olur.

7. AÇ KAPIYI BEZİRGÂN BAŞI

Kalabalık oyuncu grubuyla açık alanlarda oynanan bir oyundur. İki çocuk ebe olur. Her iki ebe aralarında anlaşarak kendilerine birer birer isim alırlar. Bu isimler meyve, çiçek, hayvan isimleri olabilir.

Örnek olarak bir oyuncunun “elma” diğerinin “armut” ismini aldığı kabul edelim.

İki ebe karşılıklı oturup birbirlerinin ellerinden tutup kollarını havaya kaldırır. Diğer oyuncular, arka arkaya sıra olurlar ve “Aç kapıyı bezirgân başı, bezirgân başı” cümlesini ezgili bir şekilde söylerler. Ebeler de “Kapı hakkı ne verirsin, ne verirsin?” diyerek cevap verirler. Oyuncular; “Arkamdaki yadigar olsun, yadigar olsun” diyerek iki ebeğin kollarının altından geçmeye başlarlar. Ebeler en son oyuncu geçerken kollarını indirirler. Oyuncuyu ortalarına alırlar ve “Elmayı mı istersin Armudu mu istersin” diye sorarlar. Oyuncu “Elmayı istiyorum” derse Elma ismini alan oyuncunun tarafına geçer. Ebeler tekrar yeni isimler seçer ve oyuncular aynı ezgileri söyledikten sonra geçerken sondaki oyuncu yine durdurulur. Oyun bütün oyuncular seçimini yapana kadar sürer. Eşleşme tamamlandıktan sonra yere bir metre arayla iki paralel çizgi çekilir. Ebeler önde, oyuncular arkada birbirlerinin belinden tutar. Ebeler ayaklarını bu çizgilerin üzerine koyup karşılıklı çekişmeye başlarlar. Hangi grup diğerini çekip çizgiyi geçirirse o grup oyunu kazanmış olur.

8. AĞAÇ KAPMACA KÖŞE KAPMACA

Çocukların ağaçlık alanda oynadıkları bir oyundur. Oyuncu sayısına göre iki üç metre aralıklı dört beş ağaç seçilir. Her oyuncu bir ağacın başına geçer, ebe olarak seçilen oyuncu ortada durur. Ağaçların başındaki oyuncular sık sık karşılıklı yer değiştirirler. Onlar yer değiştirirken ebe, oyuncularından birinin ağacını kapmaya çalışır. Ebe hangi ağacı

kaparsa o ağacı seçen oyuncu ebe olur. Oyun bu şekilde devam eder .

9. HARAR

Geceleri ay ışığında, açık alanda kalabalık oyuncu grubuyla oynanır. Oyuncular iki gruba ayrılırlar. Grubun biri “Elma”, diğeri “Armut” adını alır. Bir kemik bulunur ve kemik herhangi bir oyuncu tarafından mümkün olduğu kadar uzağa fırlatılır. Her iki grup bu kemiği aramaya başlar. Kemiği bulan grup “Buldum” diye bağırır. Elmalardan biri bulduysa “İşte buldum, Elmalar tutun” diye bağırır. Armutlar kaçmaya Elmalar kovalamaya başlar. Armutlardan biri bulduysa “İşte buldum, Armutlar tutun” diye bağırır. Elmalar kaçmaya, Armutlar kovalamaya başlar.

Oyunculardan kovalayan grup kaçan gruptan birini yakalarsa kovalayan grup kaçan grubun sırtına binerek kemiğin atıldığı yere kadar gelirler. Oyun kemiğin yeniden atılmasıyla başlar ve aynı şekilde devam eder .

10. BEŞTAŞ

Kışın oda içerisinde, yazın bahçede oynanan beş taş oyunu iki kişi ile oynanır. Oyuncular bilye büyüklüğünde beş tane taş bulurlar. Sonra oyuna kimin başlayacağı belirlenir. Oyuna önce başlama hakkını kazanan oyuncu, taşları eline alır ve yavaşça yükseğe atar. Yere düşen taşlardan birisini alır ve taşı yükseğe atar, yerdeki taşlardan birini alarak yükseğe attığı taşı yere düşürmeden tutar. Aynı şekilde birer birer diğer taşları da alır. İkinci kez taşları toplu olarak alır ve tekrar yükseğe atar. Bu kez aynı şekilde taşları ikişer ikişer toplar. Üçüncüde üç, dördüncüde dört taşı birden alır. Beşincide taşlardan biri işaret parmağıyla başparmağının arasına, diğer taşlar avuç içine alınır. Başparmak ve işaret parmağı arasına alınan taş yükseğe atılır. Avuç içindeki taşlar yere konur ve yükseğe atılan taş yere düşmeden tutulur. Bu taş tekrar yükseğe atılarak yerdeki taşlar alınır ve tekrar tutulur. Sonra sol elin işaret parmağı ile başpar-

mağı açılarak yere köprü kurulur. Taşlar sağ elle köprü kurulan elin üzerinden atılır. Taşlardan biri alınır, yükseğe atılıp tutularak yere düşürmeden diğer taşlar birer birer köprünün altından geçirilir. Bütün taşlar köprünün altından geçirilince sol elin orta parmağı ile işaret parmağının arası açılarak yere konur ve çatal yapılı. Köprüde olduğu gibi taşlar teker teker köprünün altından geçirilir. Sonra orta parmak ve diğer parmakla çatal yapılı ve taşlar aynı şekilde geçirilir. En sonunda beş taş birden yükseğe atılarak elin üstü ile tutulur. Taşlar tekrar havaya atılıp avuç içi ile tutulur. Avuç içindeki taşlar yer atılır. Taşlardan biri yükseğe atılarak bir seferde diğer taşlar toplanır ve oyun bu şekilde sona erer.

Oyunun temel kuralı taşı yükseğe atınca yere düşürmeden yakalamak, yerdeki taşları alırken diğer taşlara dokunmamaktır. Taşa dokunulur veya yükseğe atılan taş tutulamazsa oyuncu yanar. Bu kez oyuna diğer oyuncu başlar. Oyunun neresinde kalırsa oynama hakkını kazanınca oradan devam edilir.

11. DAMALI TAŞ

Oyun iki kişi ile oynanır. Karşılıklı altı tane küçük çukur açılır. Oyuna başlama hakkını kazanan oyuncu kendi önündeki çukurun ilkinden dört taşı alarak sırayla diğer çukurlara dağıtır. Hangi çukurda taş bittiyse onu alıp tekrar dağıtır. Bu işlem boş çukura denk gelinceye kadar devam eder. Boş çukura tek taşı koyunca karşısındaki çukurda biriken taşlar oyuncunun olur. Sonra oyun diğer oyuncuya geçer. Önceki işlem aynen devam eder. Taşlar bitinceye kadar oyun sürer. En çok taşı toplayan oyuncu oyunu kazanmış olur. Kazanan oyuncu kaybeden oyuncunun elini kendi elleri arasına alarak vurmaya başlar .

12. TAŞ TOPLAMA

İki kişi arasında oynan bir oyundur. Küçük bir daire çizilir. Mercimek büyüklüğünde bir avuç taş dairenin içine oyuna başlama hakkı kazanan oyuncu tarafından hızlıca bırakılır. Dairenin dışına

çıkan çakıllar oyuncunun olur. Oyuncu, dairenin içindeki taşları tek tek birbirine değmeden daire içinden çıkarmaya çalışır. Eğer çakılı çıkarırken oyuncunun eli diğer taşlara değerse oyun diğer oyuncuya geçer. Daire içinden en fazla taşı çıkaran oyunu kazanmış olur. Oyun sonunda kazanan oyuncu diğer oyuncuya çeşitli cezalar verir .

13. BİRDİRBİR

Bir oyuncu eline taş alır, avucunun içine saklar. İki elini öne uzatarak diğer oyunculara taşın hangi elinde olduğunu sorar ve taşı bulan çıkar. Bu işlem ebe seçilinceye kadar devam eder. Seçimde en son oyuncu ebe olur. Ebe göğsü ve yüzü yere paralel gelecek şekilde eğilir. Diğer oyuncular sıra ile ebenin üzerinden atlamaya başlarlar ve sıranın başındaki oyuncu atlarken hangi hareketleri yapar ve ne söylerse arkasından gelen oyuncular da onun yaptıklarını tekrarlar. Oyun bu şekilde başlar ve biter: Birdirbir (baştaki oyuncu ile birlikte bütün oyuncular sıra ile ebenin üzerinden atlarlar.) ikidir iki, üçtür üç, dördtür dört de aynı şekilde atlanır. Beş, sürmeden geç (Atlamanın ellelerinden başka yerini ebeye değdiremez). Altı, mendil indirmece (Baştaki oyuncu atlarken ebenin üzerine bir mendil bırakır, diğer oyuncular mendili düşürmeden atlamak zorundadırlar. Mendili düşüren ebe olur ve oyun yeniden başlar). Yedi, mendil kaldırmaca (Ebenin üzerindeki mendil alınır). Sekizim seksek (Atlamanın oyuncular ebenin üzerinden atladıktan sonra tek ayakları üzerine basarak bütün oyuncular atlayınca kadar tek ayak üzerinde dururlar). Dokuzum durak (Ebenin üzerinden atlamaya gelen oyuncular tek ayaklarının üzerine basarak gelip, atlarlar ve oldukları yere dururlar). Onum vurmak (Ebenin üzerinden atlarken kalça ile sırtına vurulur). On bir elma tura, on iki jandarma, on üç Alman topu diyerek ebenin üzerinden atlanır. On dört yumruk (Atlarken ebenin sırtına yumruk vurulur) On beş kaçmaca (Atlamanın oyuncu tek ayağının

üzerine basarak kaçmaya başlar). Oyuncuların hepsi atlayınca ebe on beşe kadar sayar ve kalkarak kaçan oyuncuları tutmaya çalışır, kovalamaca sırasında yakalanan veya iki ayağını yere basan oyuncu ebe olur. Oyunun kuralı baştaki oyuncunun yaptığı hareketlerin aynısını yapmaktır. Yapmayan veya kurallara göre atlamayan oyuncu ebe olur ve oyun yeniden başlar.

14. EMMİ EŞEĞİN ZANAATI NEDİR?

Erkek çocuklar tarafından açık alanda oynanan bu oyunda en çok beş oyuncu bulunur. Ebe belirlendikten sonra oyunculardan birisi bir ağaç veya duvara yaslanarak ayakta durur. Ebe eğilerek omzunu bu oyuncunun karnına yaslar. Diğer oyunculardan biri ebenin üzerine atlar ve oturur. Yatan oyuncunun sırtına binen oyuncuya ebenin seçtiği meslekle ilgili "Emmi eşeği zanaatı nedir?" sorusu sorulur. Bilmezse alttakiyle yer değiştirir. Sonra diğer oyuncular atlar. Atlama sırasında veya daha sonra düşen oyuncu ebe olur. Oyun bu şekilde devam eder .

15. LÖK

Erkek ve kızların birlikte oynadığı bir oyundur. Bir ebe seçilir. Bir teneke veya bir konserve kutusu kullanılır. Ebe dışında her oyuncunun elinde bir yassı taş vardır. Bir daire çizilerek teneke bu dairenin içerisine konur. Tenekeden beş adım ötede de bir düz çizgi çizilir. Oyuncular bu çizgiye dizilir, ebe tenekenin başına geçer. Oyuncular sırayla bu tenekeyi vurup dairenin dışına çıkarmaya çalışırlar. Oyuncular ister tenekeyi vursun ister vurmamasın taşını almaya giden oyuncuyu ebe yakalamaya çalışır. Ebe hangi oyuncuyu yakalarsa o ebe olur. Oyun böylece devam eder .

16. MUCUK

Oyun, 4-5 kişi ile kızlı erkekli oynanır. Yumurta büyüklüğünde yuvarlak bir taş ile her oyuncunun kullanacağı tabak gibi yassı bir taş bulunur (Yassı taşın büyüklüğü oyuncuların istekleri-

ne göre değişir.). Küçük bir daire çizilip yuvarlak taş dairenin ortasına konur. Daha sonra daireden 5-6 adım mesafede düz bir çizgi çizilir. Oyuncular ebeyi seçmek için yuvarlak taşın yanından düz çizgiye ellerindeki yassı taşı atarlar. Çizgiye en uzak taş kimin ise o ebe olur. Ebe yuvarlak taşın başında durur, diğer oyuncular ellerindeki taşları sırayla yuvarlak taşa atar. Taş dairenin dışına çıkınca oyuncu yassı taşını almak için hızla dairenin yanına gider ve taşını alarak tekrar hızla çizgiye geri döner. Bu döngü sırayla devam eder. Dairenin içerisindeki taşı hangi oyuncu vuramazsa o ebe olur veya yassı taşı almaya gelirken ebe, gelen oyuncuya dokunursa o oyuncu ebe ile yer değiştirir. Oyun bu şekilde devam eder .

17. DOMİNO

Erkek ve kızların birlikte oynadıkları bir oyundur. İki grup hâlinde oynanır. Her grup en az iki kişi olmak zorundadır. Sayışmadan sonra ebe olan grup belirlenir. Bu gruptan bir kişi kiremit parçalarını küçük bir daire içerisine büyükten küçüğe doğru üst üste dizer. Daireden yedi veya sekiz adım uzağa düz bir çizgi çizilir. Ebe olan gruptan biri kiremitlerin başında diğer kişi veya kişiler çizginin arkasına geçer. Kiremitlerden uzaklaşan topu, çizgi arkasındaki diğer ebe oyuncular ebeye yetiştirir. Diğer grup oyuncuları patlamış plastik topla çizgiden üst üste dizili kiremitleri yıkmaya çalışır. Kiremitler yıkılınca ebe olan oyuncu topla çizgideki diğer oyuncuları vurmaya çalışır. Top kiremitlerden uzaklaşınca çizgideki oyuncular kiremitleri dizmeye gelir. Top ebeye ulaşınca kiremitleri dizmeye gelen oyuncular çizgiye koşarlar. Kiremitler üst üste dizilip tamamlanıncaya kadar oyun bu şekilde devam eder.

18. MET DEĞNEĞİ I

Oyun iki kişi ile oynanır. Oyuncular hem kız hem de erkek olabilir. Bir büyük (1 m) bir de küçük (met) (20 cm) iki çubuk hazırlanır. Metin uçları bıçak

yardımla kamaş ucu gibi hazırlanır. Metin boyundan biraz daha küçük boyda bir çukur kazılır. Küçük çubuk bu çukurun üzerine konur. Oyunculardan biri ebe olur. Diğer oyuncu çukurun üzerine konulan meti değnek yardımıyla havaya kaldırarak atar. Ebe olan oyuncu meti tutmaya çalışır. Eğer ebe meti tutamazsa oyuncu meti kendisi alarak çukurun yanına getirir ve meti yukarıdan aşağıya bırakır. Sonra metin ucuna büyük çubukla vurup havaya kaldırır ve bütün gücüyle mete vurur. Oyuncu çukur ile met arasındaki mesafeyi adımlarla sayar ve kaç adım çıkarsa o kadar puan kazanır. Ebe meti yakalayınca veya oyuncu mete vuramayınca kadar oyun bu şekilde devam eder.

19. MET DEĞNEĞİ II

İki kişi ile oynanan bir oyundur. 1,5 veya 2 metre aralıklarla bir birine paralel iki çizgi çizilir. Bir büyük (1m) bir de küçük (met) (20 cm) iki çubuk hazırlanır. Bir ebe seçilir. Diğer oyuncu çizginin başından meti uzun çubuk yardımıyla diğer çizginin ilerisine atar. Sonra durduğu yerden uzun çubuğu meti vurmak için atar. Meti vurunca oyuncu metin yanına gelir. Uzun çubukla üç vuruşta meti en uzağa götürmeye çalışır. Ebe, vuruş sırasında meti tutmaya çalışır. Ebe meti tutamazsa met çizgiden ne kadar uzakta ise oyuncu adımlarıyla sayar ve kaç adım çıkarsa o kadar puan kazanır. Eğer ebe meti tutarsa oyuncular yer değiştirir. Oyun böylece devam eder.

20. TAŞTAYIM TOPRAKTAYIM

Oyun 5-6 kişi ile oynanır. Oyun için taşlık bir alan seçilir. Ebe seçildikten sonra her oyuncu kendine bir taş seçer ve üzerine oturur. Her oyuncu sırayla taşın üstünden kalkınca "Taştayım, topraktayım" diye bağırır. Ebe bu sözü söyleyeni taşa oturmadan yakalarsa ebe o oyuncu olur. Oyun bu şekilde devam eder.

21. ELİM SENDE

Oyun 7-8 kişi ile kız erkek karışık oynanır Bir kişi ebe seçilir. Ebe elini uzatır oyuncular sırayla "Elim sende."

diyerek ebenin eline vurup kaçarlar. Ebe kaçan oyuncuları yakalamaya çalışır. Ebe kime dokunursa o oyuncu ebe olur. Oyun bu şekilde devam eder .

22. AYAK OYUNU

Oyun iki gurup hâlinde kızlı erkekli oynanır. Ebe olan grup seçilir ve bu grup karşılıklı yere oturup ayaklarını bir birine doğru uzatırlar. Diğer grup bu ayaklar üzerinden atlar. Daha sonra iki ayak üst üste konur. Diğer oyuncular atlamayı sürdürür. Ayaklar üzerine eller de konur. Yine diğer grup üzerinden atlar. Eğer atlarken ellere veya ayaklara dokunulursa ebe olan grupta diğer grup yer değiştirir. Oyun bu şekilde devam eder .

23. ŞINGİR MINGİR

İki grup arasında oynanır. İki grup karşılıklı yan yana dizilerek çömelirler. Her grup kendine bir başkan seçer. Oyuna hangi grubun başlayacağı adıyla sayılarak belirlenir. Her grup kendi arasında oyunculara meyve, renk, hayvan, vb. isimler verir. Kim oyuna başlayacaksa o grubun başkanı oyuna başlar. Başkan "Şingir mingir." deyip oynayarak karşı grubun yanına gider. O grup "Şingirdağım hoş geldin." diyerek geleni karşılar. Başkan "Babam kavun karpuz istiyor." der. Diğer grubun başkanı da "Beğen beğendiğini, al." der. Başkan sıraya dizilmiş grubun başlarını tek tek yoklar. Beğendiği birinin gözlerini kapatır. Başkan kendi grubundan birinin adını söyler. O da yavaşça gelir gözü kapalı oyuncunun alınına vurup kaçar. Alınına vurulan oyuncu, geleni bilirse adı söylenen oyuncu o gruba katılır. Gözü kapalı oyuncu geleni bilemezse o diğer gruba katılır. Oyun bu şekilde devam eder. Hangi grup en fazla oyuncuyu kendi tarafına katmışsa oyunu o grup kazanır .

24. VARDI HARAR

İki grup hâlinde kızlı erkekli oynanan bir oyundur. Oturan ve saklanan grup belirlenir. Her grup kendine bir başkan seçer. Saklanan gruptan biri oturan grubun başkanının yanında kalır. Birlikte saklanan grubu aramaya başlar-

lar. Başkan, saklanan gruba yaklaştıkça rakip oyuncu “Vardı harar, vardı harar.” diyerek diğer arkadaşlarını uyarır. Eğer başkan rakip oyuncuları bulursa gruplar yer değiştirir. Başkan saklananları bulamazsa saklanan grup gelip oturan gruba dayak atar ve tekrar saklanırlar. Oyun böylece devam eder .

25. OTURMALI HARAR

İki grup hâlinde kızılı erkekli oynanan bir oyundur. Oturan ve kaçan grup belirlenir. Oturan grup her oturmada kendine bir başkan seçer. Oturan gruba kaçan grup dayak atmaya çalışır. Başkan da oturan oyuncularını dayaktan koruyup vuran oyuncuları tutmaya çalışır. Tuttuğu her oyuncu oyun dışı kalır. Kaçan grup yakalanıp bitinceye kadar oyun devam eder. Sonra kaçan grup ile oturan grup yer değiştirir. Oyun böylece devam eder .

26. EL ÜSTÜNDE KİMİ ELİ VAR

5-6 kişi ile kızılı erkekli oynan bir oyundur. Bir ebe seçilir. Ebe yüz üstü yere kapanır. Diğer oyuncular ebenin sırtına ellerini üst üste koyar. Oyunculardan biri ebeye “El üstünde kimin eli var.” diye sorar. Ebe, en üstte kimin eli olduğunu bilirse ebe ebeliği eli bilinen kişiye devreder. Eğer ebe soruya yanlış cevap verirse oyuncular ebeye “Davul mu, zurna mı, iğne mi, iplik mi?” diye sorarlar. Ebenin cevabına göre ceza verilir.

27. PANCAR YATTI TURP KALKTI

7-8 kişi ile kızılı erkekli oynanan bir oyundur. Herkese kendine bir meyve adı seçer. Daha sonra ebe seçimine geçilir. Ebe yüz üstü yere kapanır. Örneğin ebenin adı pancar olsun. Ebe “Pancar yattı, kalktı turp.” dediği zaman turp isimli oyuncu aynı şekilde yüz üstü yer yatıp o da “Turp yattı, kalktı elma” der. Oyun böylece devam eder. Adı söylenen oyuncu bu tekerlemeyi söyleyemezse ve anında yere yatmazsa oyundan atılır. Oyun

bu şekilde bir oyuncu kalıncaya kadar devam eder .

28. EL KAÇ MEL KAÇ

5-6 kişilik kızılı erkekli oynanan bir oyundur. Herkes kendine bir meyve ismi seçer. Oyuncular kendi arasında bir başkan seçerler. Oyuncular ellerini açarak beklerler. Başkan eline bir üzüm tanesi alarak “El kaç mel kaç ebenin eline koy da kaç.” tekerlemesini söyler. Tekerleme sonunda üzüm tanesi hangi oyuncunun elinde kalmışsa o oyuncu kapının arkasına gider. Başkan giden oyuncuya “Elma mı, armut mu, üzüm mü, vb. istersin.” diye sorar. O da istediği bir meyve ismini söyler. O meyve isimli oyuncu kapının arkasındaki oyuncuyu sırtlayarak diğer oyuncuların yanına getirir. Oyun böylece devam eder .

Sonuç olarak günümüzde çocuklarımız okul ile ev arasında mekik dokur hâle gelmiş, evin dışında arkadaşlarıyla oyun oynamak yerine teknolojinin esiri olmuştur. Böylece çocuklar atalarının oynadığı oyunları öğrenememiş olmalarından dolayı gelecek nesillere de bu oyunlar aktarılamamıştır. Ancak bu makaleyle derleme yoluyla elde edilen oyunlar gelecek nesillere aktarılmış olacaktır.

Not: Oyunlar kaynak şahıs *Nursel Gedik*'ten 13.01.2007 tarihinde tarafımızdan derlenmiştir. Gedik, 01.01.1953 Niğde doğumlu olup sınıf öğretmenliğinden emekli olmuştur.

KAYNAKLAR:

Baran, Musa (1977), “Çocukların İlk Oyunları”, *I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, III. Cilt, Halk Müziği-Oyun-Eğlence*, Ankara, 129-141.

Boratav, Pertev Naili (1994), *100 Soruda Türk Folkloru*, İstanbul.

Eren, A. Naci (1984), “Çocuk Oyunları”, *Halk Kültürü*, İstanbul 1984/2, 17-27.

Türkçe Sözlük (1998), Cilt 2, Ankara.

Üçer, Müjgan (1985), “Eskişehir Folklorunda Çocuk Oyunları”, *Halk Kültürü*, İstanbul 1985/2, 119-125.